

Asia: VN/3437/2019

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO OIKEUSHALLINNON VALTAKUNNALLISESTA TIETOJÄRJESTELMÄSTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISTA KOSKEVASTA TYÖRYHMÄMIETINNÖSTÄ

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/3437/2019

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä Asianajajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamista koskevasta työryhmämietinnöstä.

Asianajajaliitto esittää, että lakiin tehtäisiin asianajajakunnan tiedonsaantioikeutta koskeva lisäys ja tiedonsaantioikeuden laajuutta tarkasteltaisiin asianajajakunnan asema ja asianajajan salassapitovelvollisuus huomioiden.

1 ASIANAJAJAN ROOLI OSANA OIKEUSVALTIOTA EDELLYTTÄÄ TIETOJENSAANTIOIKEUTTA ASIAKKAAN ASIASSA

Asianajajakunnalla on oikeusvaltiossa keskeinen osa oikeusjärjestyksen ja oikeudenhoidon toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä riitojen välttämisessä ja niiden ratkaisemisessa.

Asianajajan hoitaessa asiakkaansa toimeksiantoa hänellä saattaa olla tarve saada laajempikin kuva tuomioistuinten ja viranomaisten käsittelyssä olevista ja olleista asioista, esimerkiksi asiakkaansa eri tuomioistuimissa vireillä olevien asioiden käsittelemiseksi yhdessä. Tällainen tarve saattaa olla käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakkaan tulisi saada rikoksista yhteinen rangaistus.

Edellä mainitun tiedonsaantioikeuden toteutumiseksi asianajajilla tulisi olla vähintään samat oikeudet oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä oleviin tietoihin, kuin journalistisessa tarkoituksessa hankittaviin tietoihin.

Lisäksi tulisi arvioida, voisiko asianajajilla olla laajempi pääsy myös tuomioistuinten päätös- ja ratkaisutietoihin sekä ratkaisiasiakirjoihin eli tuomiolauselmiin, tuomioihin ja päätöksiin lainkäytön yh-denmukaisuuden kehittämiseksi.

2 ASIANAJAJAN TIEDONSAANTIOIKEUS EDELLYTTÄÄ HENKILÖN NIMEN TAI MUUN TUNNISTETIEDON KÄYTTÖÄ

Työryhmämietinnössä on todettu esimerkiksi, että tietojärjestelmälain yhtenä keskeisenä tarkoituksena on ollut edistää tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuinten ja syyttäjän käsittelemistä asioista mahdollisimman asianmukaisella tavalla (työryhmämietinnön s. 26).

Asianajajatoimeksiantojen hoitamiseksi ja asianajopalvelua käyttävän tahon oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämiseksi asianajajilla tulisi olla oikeushallinnon valtakunnallisessa tietovarannossa säilytettäviin tietoihin vähintään samanlainen pääsy kuin journalistisessa tarkoituksessa. Esimerkiksi tietojen hakuperusteena tulisi voida käyttää asianajajan hankkiessa asiakastaan koskevia tietoja myös henkilön nimeä tai muuta tunnistetietoa (työryhmämietinnön s. 33, 16 §:n perustelut).

3 ASIANAJAJAN ON SAATAVA TIETOA OIKEUSKÄYTÄNNÖSTÄ

Työryhmämietinnön mukaan tuomioistuimilla tulisi jo kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi olla mahdollisuus myös itse tosiasiallisesti seurata keskitetystä tietovarannosta nykyistä helpommin oikeuskäytännön yhtenäisyyttä muutoinkin kuin muutoksenhaun tai tieteellisten tutkimusten kautta (työryhmämietinnön s. 21)

Kuten myös tuomioistuimille, asianajajille on tärkeää oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen ja asianajajankaan mahdollisuus ajaa asiakkaansa asiassa oikeuskäytännön mukaista lopputulosta. Tämän takia esityksessä tuomioistuimia koskeva 12 §:n katseluoikeus tulisi laajentaa koskemaan myös asianajajia.

Työryhmämietinnössä on todettu, että oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen helpottuisi ja yhdenvertaisuus oikeuskäsittelyissä lisääntyisi, jos tuomioistuimilla olisi katseluoikeus ratkaisu- ja päätöstietoihin sekä -asiakirjoihin (s. 21). Asianajajien osalta tämä tulisi toteutua vähintään julkisissa asiaryhmissä sekä mahdollisuuksien mukaan myös salassa pidettävissä asioissa julkisten selosteiden ja tuomiolauselmien osalta. Tämä ei koskisi muita oikeudenkäyntiasiakirjoja. Asianajajilla ei tulisi olla pääsyä asiakirjoihin myöskään ennen niiden julkiseksi tuleamista.

AIPA ja HAIPA järjestelmiin on mahdollista rakentaa katseluyhteys, joka edellyttää tietojen käyttötarkoituksen selvittämistä (työryhmämietinnön s. 21). Tällainen käyttötarkoituksen selvittäminen voisi koskea myös laajaa katseluoikeutta käyttävää asianajajaa.

4 ASIANAJAJAN SALASSAPITOVOLLISUUS TULEE HUOMIOIDA ARVIOIDESSA TIETOJEN LUOVUTTAMISTA

Asianajajilla, toisin kuin toimittajilla, on lakiin perustuva salassapitovelvollisuus (asianajajista annettu laki 5 c §). Tämä huomioiden asianajajalla voisi olla mahdollisuus pyytää ja saada asiakastaan koskevia tietoja myös keskitetystä tietojärjestelmästä ilman, että tällainen pyyntö voisi vaarantaa tietojen kohteena olevan henkilön yksityisyydensuojaa tai liikesalaisuutta. Tällä samalla perusteella järjestelmän käyttöä voisi laajentaa asianajajien tiedonsaantioikeuden osalta myös ratkaisu- ja päätöstietoihin. Tämä olisi teknisesti mahdollista toteuttaa myös muu julkisuuslainsäädäntö huomioiden.

Helsingissä 27. maaliskuuta 2020

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Jarkko Ruohola

Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI

Asianajaja Niko Jakobsson

Koskentausta Lauri
Suomen Asianajajaliitto - Jarkko Ruohola, Suomen Asianajajaliiton
puheenjohtaja, asianajaja